

สัมภาษณ์

- กฤติยา ภารวิวงศ์, ผู้อำนวยการหอศิลปะบ้านจิมทอมป์สัน, สัมภาษณ์. 2555.
- กำจด ศุนพงษ์ศรี, สัมภาษณ์. 2554.
- เกย์ม เพ็ญกิจันนท์, สัมภาษณ์. 2555.
- ไอกี้ ภักดีอุเทชเริ่ญ, สัมภาษณ์. 2555.
- ธรรมนง แสงวิเชียร, สัมภาษณ์. 2554.
- จักรพันธ์ วิลาสินีกุล, สัมภาษณ์. 2555.
- ถนอม ชาภักดี, สัมภาษณ์. 2554.
- ถนอมจิต ชุมวงศ์, สัมภาษณ์. 2555.
- เด็ก พัฒนาภาษา, สัมภาษณ์. 2554.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา, สัมภาษณ์. 2554.
- ธเนศ อ้วรจินทร์, สัมภาษณ์. 2554.
- นนทพิวรรณ จันทนະจะลิน, นายกประดิษฐกรรมแห่งประเทศไทย สัมภาษณ์. 2554.
- นิรมล ฤกษ์สมบัติ, สัมภาษณ์. 2555.
- นิวัตร กองเพียร, สัมภาษณ์. 2554.
- บันพิชิต จันทร์ไวโรจน์กิจ, สัมภาษณ์. 2555.
- สรรเสริญ มิลินทชัย, ประธานภาคคนดีศิลปกรรมศาสตร์, สัมภาษณ์. 2555.
- อภินันท์ ไปษyananท์, รองปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, สัมภาษณ์. 2554.
- อภิสิทธิ์ หนองบัว, สัมภาษณ์. 2555.
- ยั่มฤทธิ์ ชูสุวรรณ, ผู้อำนวยการหอศิลป์มหาวิทยาลัยศิลปากร สัมภาษณ์. 2555.

ที่นี่เป็นบ้านจิมทอมป์สัน ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และศิลปะอย่างมาก แต่ในปัจจุบัน บ้านจิมทอมป์สัน ไม่ได้เป็นแค่สถานที่ท่องเที่ยว แต่เป็นศูนย์กลางของการศึกษาและนวัตกรรมด้วย สถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ผสมผสานความงามของสถาปัตยกรรมไทยและตะวันตกอย่างลงตัว ทำให้บ้านจิมทอมป์สัน 成為一個具有歷史和藝術意義的場所。在這裡，我們可以見到許多珍貴的藝術品和文化遺產，同時也可以了解關於泰國文化、藝術和歷史的知識。我們希望透過這些活動，能夠讓更多的人了解和欣賞到泰國的文化之美。

บทความปริหารคน:

“ชวนอก: ชาติ ชาติพันธุ์”

และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา*

ธเนศ วงศ์ยานนาวา**

ที่นี่เป็นบ้านจิมทอมป์สัน ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และศิลปะอย่างมาก แต่ในปัจจุบัน บ้านจิมทอมป์สัน ไม่ได้เป็นแค่สถานที่ท่องเที่ยว แต่เป็นศูนย์กลางของการศึกษาและนวัตกรรมด้วย สถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ผสมผสานความงามของสถาปัตยกรรมไทยและตะวันตกอย่างลงตัว ทำให้บ้านจิมทอมป์สัน 成為一個具有歷史和藝術意義的場所。在這裡，我們可以見到許多珍貴的藝術品和文化遺產，同時也可以了解關於泰國文化、藝術和歷史的知識。我們希望透過這些活動，能够让更多的人了解和欣赏到泰國的文化之美。

* ปรับปรุงจากคำบรรยายในการเปิดตัวหนังสือ “ชวนอก ชาติ และชาติพันธุ์” ที่ห้องนิทรรศการบ้านจิมทอมป์สัน วันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2558

** คณบดีรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ซึ่งแม้จะคำว่า "ชาติ" หรือ "Natio" (ในรากภาษาละติน) จะเป็นสิ่งที่มานาน เพราะคำพิจารณาในภาษาไทยชาติในฐานะอุดมการณ์ "ชาติ" หรือ "การเกิด" แล้ว ก็ทำให้สิ่งนี้ชีวิตจำนวนมากมีชาติได้ ดังที่จะได้ยินคำกล่าวในอดีตว่า "ชาติหมายความว่าหมายความว่ามากก็เป็นและมีชาติ" ไปจนถึง "ชาติกำเนิด" ของ "ชาติใหม่" ซึ่งนั่นก็หมายความว่ามากก็เป็นและมีชาติ ไปจนถึง "ชาติกำเนิด" ของ "ชาติชาติ" และ "ชาติรัฐ" หรือแม้กระทั่งในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554) ก็กล่าวถึงคำ "ชาติมาล่า" อันหมายถึงแผนภูมิเครื่องญาติ เป็นต้น ครั้นถ้าพิจารณาในแง่นี้ความเป็นชาติก็มีลักษณะทั่วๆ ไปแต่อย่างใด แต่ชาติในฐานะการเป็นองค์กรในทางการเมืองความเข้าใจคำว่า "ชาติ" ก็เปลี่ยนแปลงไป เพราะชาติถูกน้ำไปสู่กับรัฐ ความยิ่งใหญ่และความสำคัญก็จะเกิดขึ้น ทั้งนี้สถานะของ "State" ก็เป็นอะไรที่ยิ่งใหญ่กว่าสูงศักดิ์ ดังจะเห็นได้จากคำว่า "Status" และ "Strata" ที่ต่างก็มีรายการเดียวกันกับ "State" ที่แสดงนัยเรื่องของลำดับชั้น คำภาษาอังกฤษของชาติในฐานะองค์กรทางการเมืองคือการรวมกันของ Nation และ State อย่างไรก็ต้องระบุว่าที่ทำให้ "เกิดชาติในหน้า X ด้วยกัน" หรือความแยกต่างหากชาติ (ไม่ว่าจะเป็นชาติกำเนิดหรือชาติรุตุณ) ไม่มีความหมายหรือสำคัญนั้นเป็นสิ่งที่มานานแล้ว "แค่หน้า" นั้นก็เป็นข้ออกเดียงที่สำคัญ

ถ้าจะเอารอย่างง่ายๆ กรอบความคิดแบบ "Constructivism" กับ "Primordialism" เป็นสองค่ายหลักๆ ในการอธิบายเรื่องชาติในสภาวะสมัยใหม่ (modernity) โดยถ้าจะกล่าวอย่างง่ายๆ ฝ่ายแรกก็จะเห็นว่าชาติเป็นสิ่งประดิษฐ์ ให้ถูกสร้างขึ้นมาในสภาวะสมัยใหม่ ส่วนฝ่ายหลังกลับคิดชาติเป็นสิ่งที่มีมาก่อน สภาวะสมัยใหม่ ในทำนองเดียวกันกับการอธิบายคุณลักษณะของรัฐประชาชาติ (nation-state) ในรูปของ "ชาติพลเมือง" (civic nation) และ "ชาติทางวัฒนธรรม" (cultural nation) ที่แบ่งออกเป็นสองข้า โดยทั้งสองข้ามก็จะถูกทำให้เป็นปฏิปักษ์ ก็จะกัน เพียงแต่การแบ่งสองค่ายเพื่อการทำความเข้าใจในเชิงอุดมคติ (ideal type) นั้นแตกต่างไปจากการดูและสนับสนุนกิจภาพที่แบ่งออกเป็นสองทีมอย่างชัดเจน มีแพลตฟอร์ม เผราะความชัดเจนอนของสรรพลั่งต่างๆ ในโลกนี้ไม่ได้ดำเนินไปตามกรอบคิดแบบการแบ่งกิจภาพ ในทำนองเดียวกันกรอบความคิดเรื่องชาติในยุคก่อน สภาวะสมัยใหม่ (pre-modern) มีความต่อเนื่องกับความเป็นชาติในกรอบของรัฐประชาชาติในสภาวะสมัยใหม่หรือไม่นั้นก็เป็นข้ออกเดียงที่สำคัญ กรอบคิดเรื่องความต่อเนื่องหรือไม่ต่อเนื่องของรัฐประชาชาติเป็นกรอบคิดที่สำคัญของสภาวะ

สมัยใหม่ที่ต้องการสร้างอุดมการณ์ (rupture) หรือถ้าจะกล่าวอย่างง่ายๆ ก็คือ "ไม่ต่อเนื่อง" (discontinuity) แต่สภาวะสมัยใหม่เป็นสิ่งสมบูรณ์ขนาดที่ทำให้การแตกหักหรือ "ไม่ต่อเนื่อง" เป็นอะไรที่ไม่ต่อเนื่องแบบ "บริสุทธิ์" ขนาดนั้นเลยหรือ? ถ้าจะกล่าวอีกนัยหนึ่งความต่อเนื่อง (continuity) เป็นสิ่งที่ค้ำรอยู่ในสภาวะสมัยใหม่หรือไม่? เช่น ความต่อเนื่องของโครงสร้างสถาบัน ความไม่เท่าเทียมกัน เป็นต้น ต่อเนื่องหรือไม่?

โครงสร้างของรัฐประชาชาติในกรอบคิดของยุโรปนั้นมองอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน รัฐประชาชาติ ถ้าจะเรียกว่าฝ่ายซ้ายเป็น "รัฐสหาย" (comrade state) การเป็น "สหาย" ทำลายความแตกต่างของกันและกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างอำนาจลำดับชั้น (hierarchy) กรอบความคิดแบบนี้ดำเนินไปด้วยกันได้ดีกับนิยมรักโรมานติก (romantic) ที่รั้นรั้นไม่สามารถจะเป็นกำแพงของกันความรักต่างชนชั้นหรือต่างกลุ่มได้ ชาตินิยมไปจนถึงปีตุภูมินิยม (patriotism) กับลัทธิโรมานติกของนั้นเป็นของคู่กัน ความคิดแบบรัฐโรมานติกทำให้โครงสร้างของรัฐประชาชาติมีความเป็นนามธรรมและเป็นอุดมคติ เพราะชีวิตของผู้คนภายในรัฐประชาชาติที่ต้องการทำตนให้เป็นของปวงชนหรือประชาชนนั้น ไม่ใช่ความสัมพันธ์ทางชนชั้น ทุกๆ คนในรัฐประชาชาติก็กล้ายเป็นว่า "เกิดชาติในหน้า X ด้วยกัน เรื่องสาย谱เพื่อไม่เกิดกัน เกิดได้ลง X นั้นปวงชนทุกคนคือ X"

ดังนั้นกระบวนการสร้างความเท่าเทียมกันจึงเป็นเป้าหมายทางอุดมคติที่ยังไม่สามารถที่จะบรรลุถึงได้ เพราะโครงสร้างของความเท่าเทียมกันนั้นไม่ใช่ความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจที่กลับนำไปสู่อำนาจทางการเมืองที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยนี้ยังไม่ต้องนับมิติทางลัทธิ แทน สถานะของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ (ethnicity) ที่เป็นชนกลุ่มน้อย เป็นต้น อย่างไรก็ต้องรัฐประชาชาติก็มีภาระทำให้มวลสมาชิกคิดไปว่าตนเองนั้นมีความเท่าเทียมกันคนอื่นๆ แม้ว่าตนจะเป็นสิ่งที่แสดงออกหรือการกระทำในเวลาเลือกตั้งอันเป็นพิษยังแผลเสียวินาทีของชีวิตที่มวลสมาชิกใช้อภิญญาในรัฐประชาชาติ ความแตกต่างทางลัทธิทางเศรษฐกิจที่แสดงความแตกต่างทางชนชั้น จึงเป็นสิ่งที่ไม่สมควรที่จะกล่าวถึง เพราะจะทำให้ความเป็นเอกภาพของรัฐประชาชาติถูกลบหายไป

ผลงานชื่อนันติ ภารกัพันธุ์ “ชาวนา ชาติ และชาติพันธุ์” นั้นกว่าจะ
กล่าวถึงการบุคคลความคิดของคนที่มีความรู้ด้วยตนเอง เข้ามาได้ หน้า 252
แล้ว ผลงานที่มีสำเนาไว้ในห้องเรียน “ชาติ” และ “ชาติพันธุ์” อันเป็นสิ่ง
ที่มีความสมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยนิติดำเนินตามรัฐธรรมนูญ
ประชาธิคิจที่พยายามทำให้ทุกๆ 人都ในรัฐมีความเท่าเทียมกัน ประเด็นเรื่องฐานที่
จิตลายเป็นไปเรียบร้อย ฯ ในการทำความเข้าใจเรื่องชาติพันธุ์และรัฐบาลประชาธิคิจ
ตัวนี้เปรียบเทียบกับชาติไทยที่มีจัดตั้งจากอาณานิคมในฐานะที่
ผู้คนเข้ามาร่วมมากกว่าที่จะเป็นภูมิภาคเข้ามายังชาติพันธุ์ อย่างไรก็ได้การเป็นรัฐ
ประชาธิคิจยังทำให้ขาดจากอาเรื้องชาติพันธุ์แม้ว่ารัฐประชาธิคิจพยายาม
ที่จะห้ามถูกคิดค่าความไม่สงบค่าความเป็นผลเมือง
(civic nation) เช่น เศรษฐภาพและความเท่าเทียมกัน แต่ในท้ายที่สุดยัง
หากที่จะหลุดออกจากกรอบชาติพันธุ์ที่อ้างอิงกันไป เช่น การมีปริมาณรุปแบบ
ร่วมกัน การเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หลักที่ครอบงำอำนาจทางการเมืองหรือเศรษฐกิจ
เป็นต้น

สำหรับเมื่อรู้ว่าประชาธิคิดความสำคัญทางชนบทมีภัยคุกคามหลาย
“เพร้อมกับความเป็นชาติหรือเป็นพวงเดียงกัน โดยความเป็นพวงเดียงกัน
ก็พร้อมเสมอที่จะต่อต้านคนนอก กรอบความคิดเรื่อง “มีชนบท” เป็นภัยกัน
ให้เก็บงำนของศีลธรรมมาบุญเชิญพาสังคม สำหรับในทางมานุษย์วิทยาที่ดำเนินการ
แบบ “มนุษย์วิทยาวัฒนธรรม” แบบอ่อนเมิกันหรือจะเป็น “มนุษย์วิทยาสังคม”
แบบอังกฤษก็ตามการใช้ “ชนเผ่า” เป็นตัวบัญชีเคลื่อนภาริเคราะห์ที่จะเป็นสิ่ง
มีพลังปลด包袱ความคิด แม้กระทั่งมนุษย์วิทยาการศึกษาจะต้องมีภัย
กับภัยคนในลักษณะคล้ายคลึงกันสำนึกรือ “ชนเผ่า” (tribe) ก็เป็นศัพท์เดิม
ที่นำร่องก็เช่น กroduced มาบุญเชิญพาสังคมต่อต้านคนนอก แต่คนที่ได้ลากมาอยู่หน้าตนแล้ว
ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่เป็นภาระ แต่ต้องรับมันก็ต้องยอมรับด้วยความคิดเรื่องความคิด
ของสังคมให้เดิมที่น้ำมนุษย์วิทยาศึกษานั้นจึงเป็นฐานนิด
ที่ไม่ดำเนินต่อ ก็ต้องดำเนินต่อไปได เพราะสังคมชนเผ่านี้มีภัยคุกคามเข้มข้น
ความสมบูรณ์ (egalitarian)

ระบบบริสุทธิ์ของมนุษย์วิทยาสังคมที่นั้นในครองสร้างสังคมที่เป็นภาริศักดิ์ นั่นคือ “empiricism” หรือ “ประจักษ์นิยมแบบอังกฤษ (British empiricism)” เช่น Edmund Leach เป็นต้น ในขณะที่พากผู้ร่วงเศษยังคิด “Rationalist” เช่น Claude Levi-Strauss เป็นต้น แต่ทั้งสองก็มีความที่ต่างกันมาก สำหรับส่วนทางมนุษย์วิทยา หัวใจหลักส่วนใหญ่ของวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก สำหรับส่วนทางมนุษย์วิทยา ภัณฑ์รวมตัวเป็นส่วนทางที่นิติไม่ได้เลือกเดิน เมื่อกำหนดหัวใจหัวใจความสำคัญจะต้องเดิน เรื่องภาษาจะเป็นเรื่องที่ถูกกล่าวถึง เผียงแตภาษาเก็บกู้ภูมิประเทศในเรื่อง ของการเป็นเครื่องมือของการแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์ในภาริศักดิ์ ทางการค้า เช่น การใช้ภาษามาเลย์ เป็นต้น (นิติ, 2558: 206)

Natio

กรอบคิดเรื่องชาติและชาติพันธุ์ในหนังสือเล่มนี้แสดงนัยความหมาย
เท่าเทียมกันตามกรอบคิดของสภาวะสมัยใหม่ สายสัมพันธ์ เช่น การแลกเปลี่ยน
(exchange) จึงเป็นการแสดงเปลี่ยนมุนะสัญญาที่มีสถานะที่ใกล้เคียงกันมาก
จากสังคมชนเผ่าสังคมขนาดเล็กไปจนถึงรัฐบาลประชาธิคิดรวมกลุ่มฐานคิด
ที่แสดงนัยของความเท่าเทียมกันอย่างสมมติ สายสัมพันธ์ของกรอบคิดแบบ
มนุษย์วิทยาแบบนี้จึงเป็นสายสัมพันธ์แนวนอน (horizontal) มากกว่าที่จะเป็น
แนวตั้ง (vertical) การพิจารณาสายสัมพันธ์ทางสังคมในระดับมีความต่างมาก
ให้เห็นชัดในกรอบคิดของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ทุกๆ ประเทศต้องมี
สถานะที่เปรียบเสมือนเป็นเจ้าหน้าที่มีความเท่าเทียมกัน
อย่างไรก็ต “ชาติ” ในความหมายแบบไทยนั้นจะเป็นอะไรก็ตามความ
ไปเรื่องอะไร เช่น ฯ ลักษณะฯ ฯ ลักษณะฯ ฯ (ดังที่ได้ลากมาอยู่หน้าตนแล้ว)
แต่ความหมายของ “ชาติ” ที่กล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้แสดงให้เห็นถึงความเป็น
“รัฐบาลประชาธิคิด” มากกว่าจะเป็นชาติในความหมายของท่านของกันนิเด ครั้นถ้า
พิจารณา “Natio” ในความหมายแบบ “แหล่งกำเนิด” แล้วก็สามารถที่จะเป็นรัฐ
คิด “State” อย่างน้อยก็ต้องมีความหมายแบบ “Natio” นั่นเป็นค่าที่มีความหมาย
ทักษะความจากแผลงเดียวันได สำหรับคิด “Natio” นั่นเป็นค่าที่มีความหมาย
คิด “State” อย่างน้อยก็ต้องมีความหมายแบบ “Natio” นั่น

Cicero ก็ใช้ในความหมายของสุ่มคนที่เป็นพวกอภิสิทธิ์ (aristocrat)

ในขณะที่ Pliny ก็ใช้กับกลุ่มสำนักคิดทางปรัชญา นอกจากนั้นความหมายของ "Natio" ก็ถูกใช้ในความหมายที่ตรงกันข้ามกับ "Civitas" นั้นก็คือกลุ่มคนหรือชนเผ่าที่ไร้อารยธรรมและไม่มีรัฐธรรมนูญ ในสมัยกลาง (Middle Age) ความหมายของ "Natio" นั้นก็หมายถึงชุมชนที่โดยกฎหมายแล้วป้าเจอกันผู้นั้นเป็นสมาชิกของชุมชนนั้นๆ โดยกำเนิด¹

สำหรับในสังคมโบราณความเสมอภาคทางกฎหมายย่อมเป็นอะไรที่ไม่ได้มีความหมายสำหรับกลุ่มที่เป็นคนยากจนหรือ "populous" หรือ "people" เพราจะชั้นสังคมทางการเป็น "Natio" ของการเป็นคนยากจนหรือชนชั้นต่ำนั้นย่อมไม่มี การเป็นหรือมี "Natio" ได้ก็จะเป็นไปได้เฉพาะหมู่ชนชั้นสูงหรืออภิสิทธิชั้นนำนั้น เพราจะชั้นนั้นในความเห็นของนักประวัติศาสตร์เยอรมันอย่าง Hagen Schulze จึงเห็นว่าไม่มี "ชาติของประชาชนแต่เป็นชาติของอภิสิทธิชั้นนำนั้น"² แท้จริงแล้วเจ้าชายนี้ก็มีความสามารถในการใช้ภาษาละติน เมืองภาษาของชาติภาษาหรือเป็นภาษาชั้นสูง ภาษาอื่นๆ ในยุโรปที่ผู้คนใช้กันอยู่ก็มีอยู่อย่างหลากหลาย ความแตกต่างของผู้คนเหล่านี้อยู่ที่การใช้ภาษาที่หลากหลายนั้น สำหรับใน Council of Constance (1414-1417) คะแนนของการออกเสียงที่ใช้ภาษาด้วยภาษาที่ใช้กัน เช่น พากท์มาจากเดินแดนของอาณาจักรไธร์แลนด์ซึ่งเรียกว่า "nation Germania" ในขณะที่พระที่มาจากการอังกฤษ เช่นที่ โนร์มานดี และเวลส์ ก็เป็นพากแห่งอังกฤษ ในการที่พระที่มาจากการอังกฤษ เช่นที่ Savoy ราชอาณาจักร Lorraine และใน Provence ก็เป็นพากฝรั่งเศส เป็นต้น³ ภาษาที่นี้เป็นมาตรฐานสำคัญในการจัดระบบเมืองความเป็นชาติ

สำหรับความเป็นชาติในสังคมตะวันตกในมหภาคีอ่อนโยนกับรัฐก็มีความเชื่อมโยงกับความเป็นชาติทางกฎหมายในทางประเพณีความเป็นผู้ที่มีแหล่งกำเนิด

¹ Hagen Schulze, *States, Nation and Nationalism, From the Middle Ages to the Present*, translated by William E. Yule, (Oxford: Blackwell, 1996), pp. 99-100.

² Hagen Schulze, *States, Nation and Nationalism, From the Middle Ages to the Present*, p. 104.

³ Hagen Schulze, *States, Nation and Nationalism, From the Middle Ages to the Present*, p. 105.

เดียวกัน แต่ในขณะที่ชนชั้นนี้ได้เป็นสิ่งที่มีความหมายอีกด้วยในการกำหนดความเป็นชาติ ชาติโดยเป็นพื้นที่ทางการรัฐที่ทำให้ทุกๆ คนมีอะไรบางอย่างร่วมกันโดยไม่มีการคำนึงถึงความแตกต่างทางชนชั้นและสถานภาพ ชาติโดยเป็นชุมชนที่ทุกๆ คนมีความศรัทธาหรือความเชื่อร่วมกัน ชาติเป็นชุมชนที่ไม่มีชนชั้น ชาติแบบนี้จะมีแต่ความสมานฉันท์ของชุมชน ด้วยชาติที่เป็นองค์กรทางการเมืองมากกว่าเงื่อนไขทางด้านธรรมดึงด้องการ "ทำงาน" หรือ "เรียนรู้" ในอดีตของเหล่าผู้อภิภัต" วีรบุรุษจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความเป็นชาติโดยความศรัทธาทางจิตวิญญาณที่มีต่อ "รัฐประชาราช" นั้นไม่ได้เกี่ยวข้องใดๆ กับภาษา ศาสนา เสื้อชาติ (race) ฯลฯ รากฐานความคิดแบบนี้เป็นกรอบคิดที่สำคัญมากในผลงานของเหล่านักวิชาการที่ศึกษาเรื่องชาติและชาตินิยม

ชาติที่เท่าเทียมแบบจิตวิญญาณ

กรอบความคิดของ Ernest Renan haar ผู้ร่วมก่อตั้งราชอาณาจักรฝรั่งเศส แนะนำทางการศึกษาชาตินิยมแบบ Benedict Anderson ก็ดำเนินความแนวทางแบบนี้ แนวทางชาติในแบบจิตวิญญาณที่จับต้องไม่ได้ "ชาติคือวิญญาณ (soul) หลักการแห่งจิต (spiritual principle)"⁴ โดยหลักการแบบ "จิตวิญญาณอภิสิทธิ์" (spiritual aristocracy)⁵ ให้ถูกต้องลงในความเป็นชาติและคงไว้ให้กันเมือง "การแสดงออกของความเป็นปึกแผ่นที่มีความเป็นพากเดียวแก่กัน" (solidarity) อันประกอบไปด้วยความรู้สึกที่พร้อมจะเสียสละความแบบที่ได้เดชะจะทำกันมา⁶ การแสดงเชิงเพื่อศาสนาในแบบของชาติ (martyr) และแสดงความเดือดร้อนเพื่อเชื่อมโยกความเป็นไปเพื่อชาติ ปฏิบัติความศรัทธาที่มีต่อชาติซึ่งทำให้มีเป็นส่วนหนึ่งเดียวกันกับศาสนา ความเป็นรัฐประชาราชที่ดูจะทำให้เกิดผลลัพธ์ทางศาสนา จนทำให้ชาติโดยเป็น "สภาพนิรันดร์" อันเป็นค่าของสิ่งล้ำ超越 Regis

⁴ Ernest Renan, "What is Nation?", in *Nationalism in Europe, 1815 to the Present*, edited by Stuart Woolf, (London: Routledge, 1996), p. 57.

⁵ Ernest Chabourne, Ernest Renan, (New York: Twayne Publisher, 1988), p. 58.

⁶ Ernest Renan, "What is Nation?", p. 58.

Debray ที่ Anderson น้ามาน้ำใจนี้” แค่ในขณะที่ Renan กลับไม่ได้ติดแบบเดียวกัน กับ Anderson เพราะส้านรื้น Renan แล้วความเป็นชาติก็ตัวไม่ได้เป็นอย่างไร ที่ “นิรันดร์” แต่ชาติ “จะต้องถูกสั่นสุด” และ “เป็นไปได้” ที่ “European Confederation” จะเข้าแทนที่⁷

นักวิชาการอย่าง Anderson ไม่ได้ดำเนินตามแนวทางของการ ยอมรับ “ด้านnan” ใน การสร้างความทรงจำร่วมกันที่ไม่ได้ต้องการความจริงหรือ ไม่จริง เพราะถ้าพิจารณาตามแบบกรอบคิดแบบ Renan แล้ว “ความผิดพลาด ทางเรื่องประวัติศาสตร์” (historical error) หรืออะไรที่ไม่ได้เป็นจริงและ “การ หลอกล่อ” ที่ทางหากที่เป็นสิ่งที่มีความหมายของการแสดงความเป็นชาติว่า “ชาติ ต้องชนะ” ตั้งนั้นในครั้งมหากาฬในอุบัติเหตุไม่อุบัติเหตุที่อุบัติเหตุในจีนไม่ ได้มีความสำคัญกว่าเชื่อในเรื่องนี้หรือไม่จริง ดังแม้ว่านักวิชาการรุ่นหลังที่เดินตาม แนวทางของผู้ที่เคยติดตามยาติธรรมการเป็นพระคากหอดิกแต่ก็แยกกับ ศาสนาคริสต์ในท้ายที่สุด⁸ อย่าง Renan จะไม่ได้แสดงออกถึงการยึดมั่นในความ เป็น “ด้านnanความเชื่อ” ขนาดนั้นก็ตาม แต่การใช้กรอบคิดแบบ “จินตนาการ” ก็อาจจะไม่ได้ช่วยทำให้หากเน้นทางความคิดแบบ “คาดอธิก” ที่เน้นถึงโลกแห่ง จิตวิญญาณมากกว่าจะไว้ใจที่จับต้องได้นั้นหมายไปมากมายนัก พลังของกรอบ คิดคากหอดิกและรากเหง้าจากคากหอดิกจึงเป็นสิ่งที่ยังทรงพลังที่พร้อมที่จะต่อสู้กับ ไปรษณีย์แบบเยอรมันที่ยึดมั่นในสิ่งที่จับต้องได้ เช่น ภาษา วัฒนธรรม เสื้อ ชาติ เป็นต้น ถ้าจะกล่าวอีกนัยหนึ่นเพลิงของความเป็นชาติไม่ได้เกิดขึ้นจากเงื่อนไข และมาตรฐานที่จับต้องได้แบบเยอรมัน

ดังแม้ว่ากรอบคิดแบบ “จินตนาการ” ความเป็นชาติจะเป็นสิ่งที่จับ ต้องได้ยาก แต่ก็ไม่ได้ทำให้ความเป็นชาติเป็นสิ่งที่ถูงมงายตามแบบ Ernest Gellner ผู้ไม่ได้มีความอภิริมย์กับชาตินิยมแต่อย่างใด กรอบความคิดชาติที่

ผลลัพธ์ทาง “จิตวิญญาณ” ที่เก็บ “จินตนาการ” ของ Anderson ให้เป็นกรอบที่ ต้องกรอบติดตัวไปประทุมชาติและชาตินิยมแบบ Gellner ที่หันมาตรวจสอบความคิด (truth) ชาตินั้นเป็นอย่างไรที่ “ถูกหลอกล่อเป็นแต่เท็จมาก” (fabrication) และไม่ได้ต้องอยู่กับ ทั้งหมดเป็นสำนึกที่ “ผิด” (falsity)¹¹ แม่การกล่าวถึงผลลัพธ์ของ Gellner ในส่วน นักมานุษยวิทยาที่ถือจะมีลักษณะของ “ถูกประเมินถูกมาก” (Eurocentrism) นั้น กลับไม่ได้หัวเหล็กในการที่จะ “หัวแตก”

ในขณะเดียวกันนักปรัชญา Eric Hobsbawm ไม่ได้ปะทะกับให้ เห็นแต่อย่างใดในผลงานของตนนี้ ใช้ยังเมตต้อค่าที่นี้เป็นนักวิชาการด้านชาตินิยม จากยุโรปตะวันออกอย่าง Miroslav Hroch ผู้พิจารณาบทบาทของเลือกที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ของการนิยมความเป็นชาติ โดย Hroch ยังคงเห็นว่าความเชื่อใน สำคัญของความเท่าเทียมกันในการจัดระเบียบความสำคัญทางสังคมแบบ ประชาธิรัฐ (civil society)¹² เป็นดัน การตัดสินใจในพิจารณาบทบาทของชา ชาตินิยมและชาตินิยมในกรอบของมาร์กซิสต์ทำให้มีต้องความสัมพันธ์ ทึ่งแนวตั้งเป็นสิ่งที่ขาดหายไป ไม่ว่าบันจะเป็นไปทางการให้ความสำคัญกับ มาร์กซิสต์ทำงานชั้นนี้ขยายวงออกไปหรือไม่ก็ตาม การพิจารณากรอบมาร์กซิสต์ จะทำให้การอธิบายความสัมพันธ์ตามแนววนอน (horizontal) อันเป็นกรอบคิด สำคัญที่เป็นฐานคิดที่กำหนดกรอบคิดและวิธีคิดให้กับคำว่า “ชาติพันธุ์” (ethnic) เพิ่มความซับซ้อนมากขึ้นก็ตาม

อย่างไรก็ถึงแม้ว่านิติมัชช้อจำกัดของการเป็นนักมานุษยวิทยาที่ จำกัดตัวเองในฐานะผู้เชี่ยวชาญและการลงสนามในเชียงตะวันออกเฉียงใต้ แต่เมื่อพิจารณากรอบความคิดชาตินิยมในผลงานของ Anderson ก็เป็นเช่น สำคัญที่จะต้องพิจารณาผลงานของ Gellner ควบคู่ไปด้วย เพราะโดยทั่วไป แล้วผลงานของ Anderson นั้นจะถูกจับขึ้นให้อยู่ตรงกันข้ามกับกรอบคิดของ

⁷ Benedict Anderson, *Imagined Communities: Reflection on the Origin and the Spread of Nationalism*, Revised Edition, (London: Verso, 2006), pp. 11-12.

⁸ Ernest Renan, “What is Nation?”, p. 59.

⁹ Ernest Renan, “What is Nation?”, p. 50

¹⁰ Ernest Chabourne, Ernest Renan, p. 38.

¹¹ Benedict Anderson, *Imagined Communities: Reflection on the Origin and the Spread of National*, p. 6.

¹² Miroslav Hroch, “From National Movement to the Fully-Formed Nation: The Nation-building Process in Europe”, *Mapping the Nation*, edited by Gopal Balakrishnan, (London: Verso, 1996), pp. 78-97.

Gellner สำนับรับคำอธิบายรัฐประเพษชาติและชาตินิยมของ Gellner อาจจะเป็นเชื่องที่เน้นบทบาทของการสร้างรัฐประเพษชาติและชาตินิยมที่ใช้บุрг์เกอร์เป็นฐานหรือเป็นศูนย์กลาง (Eurocentrism) เป็นอย่างมาก ข้อร้องเทียบก็อาจจะเป็นว่าผลงานของ Gellner นั้นเป็นเรื่องของลักษณะสมัยใหม่ของความเป็นอุดหนากรรมในยุคไปมากกว่าที่จะเป็นโอกาสให้กับพลังของประเทศอาณานิคม ในแง่นี้โลกของยุคหลังอาณานิคมก็ทำให้ผลงานของ Anderson เป็นสิ่งที่ทรงเสน่ห์มากกว่าเพราเพลิงชาตินิยมกลับเป็นพลังที่มาจากการอาณานิคม เช่น เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และดินแดนอื่นๆ เป็นต้น ครอบความคิดแบบนี้ได้ใช้เหล่านักวิชาการที่สนับสนุนผู้เดียวไร้คนและผู้อ่อนด้อยจนทำให้ “ความถูกต้องทางการเมือง” เป็นเครื่องหมายประกันคุณภาพอย่างเงียบๆ

ชาติที่ไม่เท่าเทียม

ความพยายามในการนำเสนอ ‘ลมหายใจ’ ที่พัดทวนกระแซจากชาตินิยมวิภาคด้วยการย่านสิ่งที่ไม่ดีในดินแดนเหล่านี้ทำร้ายกับว่าคนทุกๆ คนสามารถที่จะอ่านสิ่งที่ไม่ดีอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้เนื่องด้วยการครอบความคิดเชิงความเป็นชาติแบบอุปถัมภ์ให้กล่าวมาแล้วนั้นทางอยู่บนฐานเรื่องความเท่าเทียมกัน แต่ความเท่าเทียมกันดังกล่าวไม่ได้เป็นสิ่งประกายรื่นในดินแดนแบบชาตินิยมวิภาคอย่างที่ได้ เพราะความไม่เท่าเทียมกันต่างหากที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของชั้นชั้นดินนิยมวิชา ทั้งนี้ส้านิยมความเป็นพลเมืองนั้นไม่ได้มีแบบเดียวกันหรือแบบ “ชาติ” “ภราดรภาพ” ตามกรอบคิดของปริวัติฟรังเศสแห่งอังกฤษ แต่การในที่นี้ชาตินิยมวิภาคที่จารน่าผ่านการใช้กรอบคิดของนักภาษาชุชชิฟาย Edmund Leach ที่ “ชานอก” ได้กล่าวไว้ว่า “ระบบการเมืองของตนจะมีแก่ที่ไม่เป็นที่รัก (oscillate) ระหว่างระบบของคนให้ที่มีการจัดแบ่งระดับชั้นหรือความหลากหลายทางศาสนาฯ และระบบของคลาสซึ่นที่มีความแพร่หลายทางสังคม...” (บิ๊ก, 2558: 198) แม้ในสายทางของนักวิชาการลัทธินิยมวิภาคแล้ว ให้ดูว่า “ทางจิตแพทย์ตัวบุคคลหรือความแยกต่างทางสถานภาพ และระบบ... ที่มีความแพร่หลายทางสังคม” นั้นเป็นอะไรที่ไม่ได้เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ ถ้าจะกล่าวอย่างที่ได้ ไม่มีการแยกต่อสู้ไป

นักภาษาชุชชิฟายเมื่อกล่าวกับ Claudio Lomnitz ให้รู้ให้เห็นถึงปัญหาของการพิจารณา “Nation” ภายใต้กรอบทางความเท่าเทียมกันแบบ “ชาติ” ที่ระดับของผู้ชายกับผู้หญิงและเด็กในลัทธินิยมวิภาคนั้นไม่ได้มีสถานะของความเป็นพลเมืองที่เสมอ ก็เพราะอย่างน้อยๆ ผู้หญิงไม่ได้มีสิทธิเลือกตั้งแม้กระทั่งในประเทศอุดหนากรรมและแทนติกเนื้อ) โครงสร้างทางความเป็นรัฐประเพษชาติในลัทธินิยมวิภาคจึงเป็นชาติที่ไม่เท่าเทียมกัน ชาติที่มีโครงสร้างคน ที่เกิดผู้หญิง ฯลฯ จะต้องที่งหาอดีตคนอื่นๆ คนที่มีรากดั้นหรืออุดหนาไม่เท่าเทียมเป็นด้วยชาติวุฒิและคุณวุฒิ ถึงแม้ว่าโครงสร้างของรัฐประเพษชาติจะต้องการให้ทุกๆ คนเข้ามา “รวมเดือดเนื้อ” ด้วยกันอย่างเท่าเทียมกัน แต่ความแตกต่างทางชาติที่มาจากการเดือดระหว่างคนผิวขาวและอุดหนาจะบังคับที่มีอยู่นั้นต่างก็มีสถานะที่แตกต่างกันนานไม่ต้องการจินตนาการแต่อย่างใดในประวัติศาสตร์ที่ความไม่เท่าเทียมของลัทธินิยมวิภาค

ครอบความคิดของผู้เรียนภาษาอุรุอินเดนิชและเยริชอยด์วันออกเรื่องนี้ได้กล่าวถึงชาตินิยมในลัทธินิยมวิภาคด้วยความคิดที่ไม่ชอบคล้องกันกับลัทธินิยมท่องถิ่นในลัทธินิยมวิภาคที่พิจารณากรอบคิด “nacion” ในกรอบคิดที่แยกต่างๆ ออกจาก “nation” ทั้งในความเห็นของ Lomnitz พวกเรือชาติและชนชั้น “creole” นั้นพิจารณาคำว่า “nacion” ในลักษณะของการแสดงตัวกับสเปน ในอีกแบบหนึ่ง ก็คือแยกต่างไปจากสเปน ส่วนอีกแบบหนึ่งก็คือการแสดงตัวกับคนเมืองนี้เป็นการแสดงตัวกับแผ่นดินแคนไม่ใช่คนในลัทธินิยม ไม่ใช่ครอบความคิดแบบนี้เป็นการแสดงตัวกับแผ่นดินแคนไม่ใช่คนในลัทธินิยม ครอบความคิดแบบนี้จึงแสดงลักษณะของ “patria” ชนชั้นนี้ในลัทธินิยมวิภาคที่สืบสืบกันมาและตัวกับ “patria” มากกว่า เนื่องด้วยว่า “patria” นั้นเป็นอะไรที่ชนชั้นนำของประเทศที่จะแสดงตัวกับแผ่นดินโดยไม่จำเป็นที่จะต้องรวมคนชั้นนำเข้าไปด้วย ในขณะที่ลักษณะที่เกิดขึ้นภายใต้อุดหนาที่มีความแพร่หลายรัฐประเพษชาติจึงเป็นสอยลัมพันธ์ทางตัวตน ลัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายใต้อุดหนาที่มีความแพร่หลายรัฐประเพษชาติจึงเป็นสอยลัมพันธ์ทางตัวตน ที่จะเป็นเรื่องของความเป็นสหภาพที่มีความเท่าเทียมกัน โดย “patria” นั้นยังประกอบไปด้วย “nacion” ที่หลักหลาด¹³

¹³ Claudio Lomnitz, Deep Mexico Silent Mexico An Anthropology of Nationalism, (Minneapolis: University of Minnesota Press, 2001), pp. 8-9.

นอกจากนั้n Chatterjee ก็เป็นผู้วิพากษ์กรอบความคิดเรื่อง “ชุมชน จินตนาการ” ที่สำคัญอีกคนหนึ่ง แต่ก็เป็นผลงานที่ไม่ได้ถูกกล่าวถึงในผลงานของนิติ ห้างฯ ที่ Chatterjee ในบทวิจารณ์ผลงานของ Anderson ได้เข้าให้เห็นถึงความต้องการที่จะแยกความแตกต่างระหว่างรัฐประชานชาติในฐานะชาติออกจากกลุ่มชาติพันธุ์¹⁶ นาความของ Chatterjee ซึ่งัดให้เห็นถึงความผันแผลอุดมคติของ Anderson ความผันผวนนี้บ่งบอกถึงการขาดนิยมต้องการรัฐประชานชาตินั้นเป็นเพียงจินตนาการที่ไร้ซึ่งการจินตนาการ เพราะไม่มีรูปแบบอื่นๆ ให้จินตนาการครอบคลุมความคิดรัฐประชานชาติของยุโรปเป็นลั้นทางของเจ้าอ่านนิคม จินตนาการของ Anderson จึงเป็นจินตนาการของเจ้าอ่านนิคม¹⁷

สรุป

ถึงแม้ว่าความเท่าเทียมกันจะเป็นเป้าหมายสำคัญของสภาวะสมัยใหม่ที่ต้องทำให้ศาสนาแยกออกจากความเมือง ศาสนาไม่ได้เป็นพื้นฐานหรือมาตรฐานสำคัญของรัฐที่ไม่ใช่ศาสนาเป็นเกณฑ์หรือมาตรฐานในการพิจารณาความสัมพันธ์ของผู้คนต่างๆ หรือรัฐมารา瓦ส (secular state) ถึงแม้ว่ากรอบความคิดแบบความเป็นมาราเวนนิยม (secularism) จะเป็นคุณลักษณะที่ได้เด่นมาก ของในกรอบคิดแบบชุมชนจินตนาการ แต่กรอบความคิดที่อธิบายชาตินิยมจากลัทธิเมริกาโดยไม่พิจารณาบทบาทของศาสนาหรือคาดลิกันนั้นยอมเป็นการวิเคราะห์ที่ห้าหายมาก เนื่องด้วยว่าสำนึกร่วมและความเป็นรัฐประชานชาติในลัทธิเมริกาย้อมขาดคริสต์ศาสนาไปได้ยาก การพิจารณาสรรพสิ่งจำนวนมากในลัทธิเมริกาโดยขาดการให้ความสำคัญกับศาสนาดูจะเป็นเรื่องมหัศจรรย์ของความคิดแบบมาราเวนนิยมที่เชื่อมโยงกับความเป็นพวกรัฐใหม่ ลัทธิเมริกาที่ไม่มีศาสนาคาดลิกันนั้นเป็นมหัศจรรย์ดังรากนิยายนักจินนิยม มหัศจรรย์ (magical realism)

¹⁶ Partha Chatterjee, "Anderson's Utopia", *Diacritics*, Vol. 29, No. 4 (1999), p. 128.

¹⁷ Partha Chatterjee, *The Nation and Its Fragments*, (Princeton: Princeton University Press, 1993), p. 5.

จุดยืนในการวิเคราะห์ความเป็นชาตินิยมแบบ Anderson นั้น Anthony D. Smith เห็นว่าเป็น “พวกรัฐใหม่ยุโรป” (quintessential modernist)¹⁸ ที่กลับไม่ได้ใช้ยุโรปเป็นศูนย์ (Eurocentrism)¹⁹ ตามแนวทางของพวกรัฐใหม่นั้นดูจะเป็นประเด็นที่ทำให้ “ชวนดก” มีคุณลักษณะที่สามารถจะดำเนินไปในทิศทางความคิดเดียวกัน ถึงแม้ว่ามีความไม่ได้เป็นพวกรัฐนิยมหรือพวกรัฐใหม่แบบ Anderson และ Gellner ก็ตาม คริสต์ศาสนาหากที่จะแยกออกจากภาษาจะติดขั้นได้ยากที่จะแยกมุสลิมออกจากภาษาอันรัตนั้น

ในขณะที่นิติชัยให้เห็นว่าความเป็นมลายูเป็นอะไรที่มากไปกว่าการเป็นอิสลาม เช่น ภาษา การเดินทาง การใช้เรือ (นิติ, 2558: 205-206) เหรา “การเป็นนักเดินเรือทางทะเลจึงคือเป็นลักษณะพิเศษของความล้ายูที่ก้าวขึ้นเพื่อยืนได้ยักษ์” (นิติ, 2558: 207) โดย “ปัจจัยสำคัญในโลกมลายูจึงไม่ใช่ศาสนาอิสลาม” (นิติ, 2558: 209) การกล่าวแบบนี้ของนิติเป็นสิ่งสำคัญมาก เหราเป็นการเดินทางให้เห็นถึงความขับขันของชาติพันธุ์ที่ไม่ได้จำกัดเพียงแค่ศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพลักษณ์ที่มีต่อความล้ายู ถึงแม้ว่าปัจจัยอื่นๆ นอกเหนือไปจากศาสนาอาจจะเป็นสิ่งสำคัญภายใต้ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ แต่โครงสร้างของรัฐประชานชาติ (ที่จำนวนมากจะมีกลุ่มชาติพันธุ์ได้ชาติพันธุ์หนึ่งเป็นตัวจักรนลักษ์) ตามกรอบคิดที่เน้นความสำคัญของวัฒนธรรมตามแนวทางแบบเยอรมันดังที่จะเห็นได้จากกรอบคิดแบบ Johannes Gottfried Herder นั้นก็ทำให้พัฒนาการของกระบวนการสร้างชาติตามแนวทางแบบเยอรมันขาดศาสนาไปไม่ได้

สำหรับในอดีตคริสต์ศาสนาภาษาจะต้องห้ามสำคัญ กรณีที่ความสำคัญกับภาษาถือมากกว่าที่จะเป็นภาษาจะติดในกรอบคิดของ Anderson

¹⁸ Anthony D. Smith, *The Chosen Peoples* (Oxford: Oxford University Press, 2003), pp. 20-21.

¹⁹ การไม่ใช้ยุโรปเป็นศูนย์กลางทำให้ผลงานของ B. Anderson จึงความสำคัญมากสำหรับกรอบคิดแบบหลังอ่านนิคม (post-colonial) ในประเด็นที่ใช้ยุโรปเป็นต้นแบบของชาตินิยม นั้น Anthony D. Smith เองก็เห็นว่าคุณลักษณะดังกล่าวแสดงความเป็นชาติพันธุ์ผู้ชาว เป็นศูนย์กลางหรือ “Ethnocentrism” ดู Anthony D. Smith, "When is a Nation?", *Geopolitics*, Vol. 7, No. 2 (Autumn, 2002), p. 8.

เป็นสิ่งที่สำคัญมาก คุณลักษณะของแต่ละดินแดนที่พูดภาษาต่างกันจึงมี “สภาพหรือเงื่อนไขของชีวิตที่แตกต่างกัน”²⁰ กรอบความคิดแบบนี้ยังปรากฏให้เห็นในความคิดของ Eric Auerbach ที่ Anderson ใช้เป็นฐานคิดในผลงานอันโด่งดังของเข้า ถึงแม้ว่าในผลงาน *Mimesis: The Representation of Reality in Western Literature* ของ Auerbach ที่ Anderson อ้างถึงจะยอมรับความแตกต่างแบบ Anderson ก็ล้วนถึงได้ว่าในศตวรรษที่สิบหกว่าคนในยุโรปคิดว่าตนเองเป็นชาติ ที่แตกต่างกันและสำนึกรู้ว่าตนเองแตกต่างไปจากคนอื่น ๆ แต่ Auerbach แตกต่างไปจาก Anderson เพราะ Auerbach ยังกล่าวต่อไปว่า “ความแตกแยกของศาสนาจักรส่งผลต่อการแยกคนออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ”²¹ ผลงานของ Auerbach จึงไม่ได้ล้ำทึ่งศาสนาตามแบบ “พวกสมัยใหม่อย่างถึงแก่น”

แต่เมื่อมชาตินิยมพัดมาจากการลัทธิอเมริกาตามข้อเสนอของ Anderson ก็ทำให้การพิจารณาภาษาและดินแดนอาจจะเป็นเรื่องไม่ง่ายนัก การใช้ภาษาอื่นเพื่อสัมพันธ์เพื่อเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้านั้นปรากฏให้เห็นได้แม้กระทั่งในโลกคาಥอลิกโดยเฉพาะอย่างโลกของสเปนจากควบคุมทรัพย์เรีย (Iberia) ไปจนถึงโลกใหม่อย่างอเมริกา Lomnitz ได้ชี้ว่าชนชั้นนำของสเปนเห็นว่าภาษาสเปนเป็นภาษาที่ทำให้ใกล้ชิดพระผู้เป็นเจ้าและยังเป็นภาษาที่หมายความ “ความลึกซึ้งของคริสต์ศาสนาคาಥอลิก” (the mysteries of Catholic faith)²² ด้วยสถานะพิเศษของภาษาสเปน (ไม่ใช่ลัทธิ) ก็แสดงว่าศาสนาเป็นของชาติสเปน (nationalization of the church) นอกจากนั้นคนสเปนนั้นคือคนที่พระเจ้าได้เลือก (chosen people) ทั้งหมดนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการชาตินิยมในสเปน-อเมริกา (Spanish-America)²³

²⁰ Benedict Anderson, *Imagined Communities: Reflection on the Origin and the Spread of Nationalism*, p. 68.

²¹ Eric Auerbach, *Mimesis: The Representation of Reality in Western Literature*, translated by Willard R. Trask, with a new introduction by Edward W. Said, (Princeton: Princeton University Press, 2003), p. 321.

²² Claudio Lomnitz, *Deep Mexico Silent Mexico An Anthropology of Nationalism*, p. 21.

²³ Claudio Lomnitz, *Deep Mexico Silent Mexico An Anthropology of Nationalism*, p. 18.

ชาติ/พันธุ์ที่ลืมไว้

กรอบความคิดแบบ “ชาติพันธุ์” (ethnicity) เป็นกรอบคิดที่เริ่มใช้กันในราชศวรรษที่ 1950 จนกระทั่งในราชศวรรษ 1960 กรอบความคิด “ชาติพันธุ์” ก็ได้เข้ามาแทนที่ความคิดเรื่อง “เผ่า” (tribe) ที่ถูกมองว่าเป็นผลิตผลของระบบอาณานิคมอันเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ แต่นั่นก็ไม่ได้ทำให้กรอบความคิดแบบ “ชาติพันธุ์” ลดสถานะของความเป็นอภิปรัชญาหรือวัฒนธรรม (ontology) ลงไปได้ กรอบความคิด “ชาติพันธุ์” ปรากฏให้เห็นในผลงานคลาสสิก *Ethnic Group and Ethnic Boundaries* (1969) โดย Frederick Barth อันเป็นงานที่นิติไม่ได้อ้างอิงถึงทั้ง ๆ กรอบความคิดของ Barth ยอมรับและให้ความสำคัญกับความยึดหยุ่นของความเป็น “ชาติพันธุ์” โดยความเป็น “ชาติพันธุ์” นั้นจำเป็นที่จะต้องให้คนในกลุ่มชาติพันธุ์เป็นผู้กำหนดเองมากกว่าที่จะเป็นคนนอก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เป็นเงื่อนไขที่สำคัญมากในการแสดงความเป็น “ชาติพันธุ์” ผลงาน “ชวนอก” ของนิติกลับก้าวข้ามงานคลาสสิกเล่มนี้ไป ทั้ง ๆ ที่ผลงานของ Barth เองมองว่า “ชวนอก” ให้กับความยึดหยุ่นและลืมไว้ทางความคิดแบบที่นิติเรียกว่า “บางครั้งเป็น... บางครั้งไม่ใช่”²⁴

กรอบคิดของ Barth เป็นกรอบคิดที่พิจารณาการกระทำของมนุษย์ นั้นเกิดขึ้นจากการตัดสินด้วยยุทธศาสตร์ว่าอะไรเป็นสิ่งที่จะได้ประโยชน์มากกว่า กรอบคิดเชิงศีลธรรม ถ้าจะกล่าวอีกอย่างก็คือ Rationality²⁵ โดยปฏิสัมพันธ์ ดำเนินไปในรูปกระบวนการมากกว่าจะเป็นอะไรที่ตายตัว บทบาทของกรอบคิดแบบ “ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์” (symbolic interaction) ของ Erving Goffman ทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำมีลักษณะที่ยืดหยุ่นมากจนทำให้ไม่เคลมลักษณะของการสร้างหรือผลิตอะไรบางอย่าง (generative model) อันเป็นโมเดลที่แตกต่างไปจากโครงสร้างหน้าที่ (structural-functional) โดยผลลัพธ์ที่ได้นั้นเป็นอะไรที่มากไปกว่าผลที่ลงทุนไป กรอบคิดวิเคราะห์ของ Barth เป็นกรอบคิดที่เน้น

²⁴ นิติ ภาครพันธุ์ “บางครั้งก็เป็นคนไทย บางครั้งไม่ใช่” อัตลักษณ์แห่งตัวตนที่ผ่านไปได้. วัชศัสดาร, ปีที่ 20, ฉบับที่ 3, (2541), หน้า 215-251.

²⁵ Fredrik Barth, “Overview: Sixty Years in Anthropology”, *Annual Review of Anthropology*, Vol. 36, (2007), pp. 3-4.

การคาดค่าณ์ผลได้ผลเสีย²⁶ ถึงแม้ว่าการอุบความคิดเหิงเศรษฐกิจแบบนี้จะไม่ได้ปรากฏอยู่ในมนุษยวิทยาเศรษฐกิจของนิติengก็ตาม อย่างไรก็ต้องอุบคิดของการคาดค่าณ์ด้วย Rationality นี้เองที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ปฏิบัติตัวแยกต่างกันไปเมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง ๆ จึงมีหลากหลายขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม²⁷ ดังนั้น Barth จึงคุยว่าต้นเด่นมากเมื่อมีคนพื้นเมืองอกจากเป็นทั้ง “เคิร์ด (Kurd) อาหรับ (Arab) เติร์กิคิมัน (Turkoman)” ในเวลาเดียวกัน²⁸ ความคืบเด่นนี้เป็นเรื่องแปลกในยุค 1960 ที่กรอบคิดของการแสดงถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์โดยชาติพันธุ์หนึ่งสอดคล้องกับสำนึกของความเป็นสมาชิกของรัฐประชาชาติเพียงรัฐใดรัฐหนึ่งเท่านั้น

สำหรับในต้นศตวรรษที่ยังสิบเอ็ดศุภลักษณะที่พยายามเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์โดยชาติพันธุ์หนึ่งไปจนถึงความผูกพันต่อรัฐประชาชาติอันเดียวคุณเป็นสิ่งที่ไปด้วยกันได้ไม่่ง่ายนักกับสภาวะของการข้ามชาติ (transnational) และการยอมรับการมีอัตลักษณ์ทางชาติ ความเป็นรัฐประชาชาติหรือความเป็นชาติสามารถที่จะลินไฟล์ไม่ต่างไปจากการลินไฟล์ของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ข้อนั้นทับกับความเป็นรัฐประชาชาติไปในเวลาเดียวกัน ความเป็นรัฐประชาชาติในลักษณะแบบที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เป็นกรอบคิดที่สำคัญ ทั้งนี้นิติในฐานะนักมนุษยวิทยาก็เป็นปกติที่จะต้องเน้นอิทธิพลของภาษาที่จะเลือกใช้กลุ่มชาติพันธุ์ในการพิจารณาความเป็นชาติมากกว่าที่จะใช้ชาตินิยมเชิงพลเมือง (civic nationalism) ทั้งนี้ อุดมคติของชาตินิยมแบบหลังนั้นยกที่จะสร้างพลังให้มากเท่ากับแบบแรก

ภายใต้โครงสร้างของรัฐประชาชาติที่มีพื้นที่แห่งอำนาจอยู่ปัจจัยที่แน่นอนซึ่งกำหนดความล้มเหลวภายในระหว่างสมาชิกอย่างเสมอ กันและความล้มเหลวภายนอกต่อรัฐประชาชาติอื่น ๆ อันดำเนินไปพร้อมด้วยกันกับการขาดในสิทธิความกุญแจและหลักเกณฑ์สถาบันนั้นยังต้องการวัฒนธรรมที่มีร่วมกัน

²⁶ Fredrik Barth, "Overview: Sixty Years in Anthropology", p. 8.

²⁷ Fredrik Barth, "Introduction", *Ethnic Group and Ethnic Boundaries: The Social Organization of Cultural Difference*, (Boston: Little Brown, 1969), p. 12.

²⁸ Fredrik Barth, "Overview: Sixty Years in Anthropology", p. 9.

ของเหล่ามวลชนสมาชิกภายในรัฐประชาชาตินั้น ๆ กลไกสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมมาตรฐานของรัฐประชาชาติมักจะกระทำการศึกษา อย่างไรก็ต้องการสร้าง ‘วัฒนธรรมที่เป็นมาตรฐานกลาง’ ให้กับมวลชนสมาชิกนั้นก็ต้องหันมาทาง “ดำเนิน” ความยิ่งใหญ่แห่งชาติ โดยการมีสำนักกรุ่นกันใน “ดำเนิน” ที่ไม่ต้องการ การพิสูจน์นั้นแสดงให้เห็นว่าผู้คนจำนวนมากที่เรียกว่า “ประชาชน” นั้นจะมีรู้สึกและแสดงความรักความหวังอย่างไรต่าง ๆ ที่ดีอย่างเป็นกลางชาติ ชาติจะเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกมากเสียยิ่งกว่า Rationality ที่เป็นมาตรฐานสำคัญ ของความเป็นป้าเจอกันและเสริมยม

โดยทั่ว ๆ ไปแล้วการอุบคิด Rationality นั้นก็มักจะเป็นอะไรที่ต้องกันว่าไปด้วยกันได้ยากกับกรอบความคิดชาติในฐานะที่มีสำนักงานความเรื่องร่วมกันในทิศทางเดียวกันกับดำเนินการอุบคิดเรื่องชาติในลักษณะของชาติ “ประชาชน” จำนวนมากๆ ที่มีบทบาทด้วยการแสดงออกทางอารมณ์และถูกสร้างให้ต้องมีบทบาททางอารมณ์ที่สามารถจะถูกกระตุ้นเร้าผ่อน เช่น ดำเนิน เป็นต้น นั้นเป็นความคิดที่สำคัญของ Walker Connor ดังนั้น “เมื่อชาติจะเป็นชาติ” จึงเป็นคำาที่สำคัญ การให้ความสำคัญกับ “เวลา” ที่เมื่อใดก็จะเป็น เป็นการย้ำถึงความสำคัญของมวลชน (mass) ปรากฏการณ์ชาตินิยมไม่ได้เป็นเรื่องของชนชั้นนำ เช่น ปัญญาชนที่นิยมอ่านหนังสืออยู่ในวัฒนธรรมเขียน (literate culture) เป็นต้น ทั้งการเป็นรัฐประชาชาติที่มีเรื่องแผนเขียน อาทิ ปัตยนันเป็นสิ่งที่สร้างแล้ว แต่ความเป็นคนปะ泰 X นั้นอยู่ไม่ได้เกี่ยวข้อง กับกระบวนการสร้างให้คนในดินแดนนั้น ๆ สำนักว่าเป็นคนปะ泰 X นั้นเป็นสิ่งที่จะต้องกระทำ เช่น การสร้างให้เป็นคนผัวเสีย อิตาเลียน อังกฤษ เป็นต้น

ประเดิมเรื่องว่าเมื่อใดเป็น “ชาติที่รวมมวลชนเข้าด้วยกัน” เช่น ด้วยนั้นเป็นประเดิมสำคัญของข้ออุดกเดียงระหว่าง Connor กับ Smith แต่เมื่อพิจารณาประเดิมเรื่องวัฒนธรรมมวลชน (mass culture) ที่มีร่วมกันเป็นวัฒนธรรมชาติก็ย่อมเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนักที่จะกล่าวว่าวัฒนธรรมมวลชนเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ ก่อนสภาวะสมัยใหม่ (modernity) หรือไม่ ทั้งนี้กรอบคิดของ Smith เมื่อ “Ethnosymbolism” นั้นดีกว่าชาติเป็นสิ่งที่มีมาก่อนหน้าภาษาและมีในเมล็ดในขณะที่ Connor กลับเห็นว่าการจะกล่าวถึงความเป็นชาติ X ก่อนหน้าภาษาที่

ต้องเป็นอะไรที่จะต้องมีอะไรเป็นอย่างมาก ด้วยเงื่อนไขของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ในกระบวนการทางสังคมที่เป็นคนชาตินั่น ๆ อันเป็นสิ่งที่จะต้องกระทำให้มากขึ้น ทั้งหมดนี้ X นั้นเป็นกระบวนการทางที่ต้องใช้เวลาอย่างนาน ความเป็นชาติของ Connor จึงเป็นเรื่องของความเป็นมาลุคนของชาติที่ร่วมເเอกสารกันทุก ๆ ระดับ ให้ดูว่า Smith กับเขานั้นหัวใจเดียวกัน Connor เป็น “ข้อสรุปเกี่ยวกับชาติ” (odd) เพราะ Smith เห็นว่าการเป็นชาติที่เป็นของมวลชนเป็นเพียงแค่อุปชีภูติ ที่เราในทางปฏิบัติไม่ได้ร่วมคนทุก ๆ คนเข้ามาร่วมด้วย เช่น ชนกลุ่มน้อย เป็นผู้คน มาตรฐานในการประเมินว่าใครเป็นชาติ X นั้นก็เปลี่ยนไป เพราะในช่วงแรก ก็จะมีแค่คนเข้าถูกและคนเข้าอกลางที่เป็นผู้ชายเท่านั้น นอกเหนือนั้นใครที่อพยพ เข้ามาใหม่ก็มักจะไม่ได้อุกรุณเข้ามาอย่างเต็มที่และคนเหล่านี้เองก็ไม่ได้มีสำเนียง เกี่ยวกับความเป็นชาติมากนัก แต่ถ้ามีแค่คนเข้าถูกและคนเข้าอกลางจะเป็นชาติ ได้หรือไม่?²⁹

ในแง่นี้หัวใจของ Connor กับประสบปัญหาในเชิงการเมืองทบทวน ร่วมกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางการเมืองนั้นไม่สามารถที่จะนำมาใช้ได้กับผู้คนภายนอก เพราะอย่างน้อย ๆ ผู้คนภายนอกที่ไม่ได้มีสิทธิในการเลือกตั้งจนกระทั่งหลัง สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เพราะถ้านับถือการนับรวมในส่วนของการเลือกตั้งแบบ ชาติพลเมือง (civic nation) ก็หมายความว่าความเป็นชาติแม้กระถั่งในยุโรปเอง ก็จะเกิดขึ้นกับบางประเทศในยุโรปในปลายศตวรรษที่สิบเก้าเท่านั้น ครั้นถ้านับ การเลือกตั้งเป็นหลักก็จะทำให้เด็กถูกตัดออกไป ความเป็นชาติจึงเป็นสิ่งที่ยาก ที่จะสมบูรณ์ เพราะกว่าที่เด็กจะรับรู้สำเนียงความเป็นชาติ X ก็กินเวลา ที่ยาวนาน ในแง่นี้ความเป็นชาติจึงแสดงสภาพของความไม่สมบูรณ์อยู่ตลอดเวลา เนื่องจากเด็กที่เกิดขึ้นเดียวกันกับสภาวะสมัยใหม่

สำหรับนิติแสวงความสำคัญของ Connor จำกัดอยู่แต่ มิติของความ เป็น “ชาติพันธุ์นิยม” (ethnonationalism) อันเป็นการผนวกกันของ “ชาติกับพันธุ์” (nation+ethnos) ซึ่งก็แน่นอนว่าเป็นอะไรที่สอดคล้องกับเส้นทางการศึกษาเรื่อง “ชาติ” และ “ชาติพันธุ์” ตามแนวทางมนุษยวิทยา แต่ใน “ชวนถก” นิติศาสตร์ที่

จะกล่าวถึงประเด็นสำคัญของ Connor ว่า “นี่คือชาติเมื่อไหร่?” กระบวนการ คือ “เป็นชาติเมื่อไหร่?” นั้นแสดงให้เห็นถึงการกำหนดเวลาของความเป็นชาติ ครอบคลุมความคิดของ Connor ซึ่ง “เวลาใด จึงจะไปถึงกันได้กับความคิดของ นิติ “บางครั้งเป็น...บางครั้งไม่ใช่” เพราะเป็นเรื่องของเวลา เมื่อไหร่จะแสดง อัตลักษณ์ X? เพียงแค่คำถูกของนิติเมื่อไหร่กับความเป็นชาติ (ที่นี่ก็ไม่ได้หมายถึงองค์กรทางการเมือง) และก็หมายความว่าสถานะของความเป็นชาติ ในฐานะอัตลักษณ์ย่อมเป็นสิ่งที่มีทั้งเกิดและลิ่นสุด ชาติพันธุ์เมื่อไหร่ก็จะ แสดงตัวความเป็นชาติ เวลาของความเป็นชาติและลิ่นสุดของชาติจึงเป็นสิ่ง สำคัญ เพราะอย่างน้อย ๆ การเป็นชาติจะลิ่นสุดลงเมื่ออำนาจขององค์กรระดับ เทศาติประภาคติดให้อำนาจแห่งรัฐประชานาถลิ่นสุดลง หรือความต้องการของ พลเมืองที่จินตนาการต้องให้ตนมองเป็นพลเมืองของโลกมากกว่าที่จะเป็นพลเมือง แห่งรัฐประชานาถ

ภายใต้กรอบคิดแบบปฏิสัมพันธ์ก็ทำให้การจะกล่าวว่าอะไรเป็น ปัจจัยซึ่งขาดก็ย่อมเป็นปัญหาสำคัญในการที่จะทำการวิเคราะห์ว่าตัวแปรใดมี น้ำหนักมากกว่าตัวแปรใด สำหรับในแนวทางสำคัญในการวิเคราะห์คุณลักษณะ สำคัญที่ “ชวนถก” ให้ความสำคัญก็คือกรอบคิดทางด้านเศรษฐกิจหรือถ้าจะกล่าว แบบง่าย ๆ แม้ว่าอาจจะไม่ทันสมัยก็คือ “มนุษยวิทยาเศรษฐกิจ” ที่การติดต่อ ค้ายากจะทำให้ผ่านการใช้ภาษา เช่น ภาษา เป็นต้น จากฐานของความเป็น มนุษยวิทยาสังคมมากกว่าผู้คนธรรมนิटิจจะไม่ได้ต้องการแย่งชิงความหมายกับ ใคร เพราะทุกอย่างเป็นเรื่องของการแลกเปลี่ยน ในแง่นี้กรอบความคิดของ Anthony D. Smith แบบ “Ethnosymbolism” หรือ “ลัญลักษณ์ชาติพันธุ์นิยม” จึงไม่ใช่แนวทางการนำเสนอของนิติ ในแง่นี้ภาษาในสายสัมพันธ์เชิงกลุ่มชาติพันธุ์ ในกรอบคิดของนิติจึงไม่ได้ทำงานในเทพประกรณ์ (myth) แต่อยู่ในมิติทางการ ค้าที่เกิดขึ้นในดินแดนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่ว่าจะเป็นในหมู่เกาะหรือ แผ่นดินใหญ่ อย่างไรก็ติดกับคาดเดาได้ว่า “องค์ประกอบ” นี้มีปรากฏในชาติ พันธุ์กลุ่มอื่น ๆ ...ไม่ปฏิเสธ แต่ต้องการเน้นว่า “องค์ประกอบ” “รวมกันอยู่ในโลก มนุษย์มายาวนานจนยกที่จะแยกจากกัน” (นิติ, 2558: 210)

²⁹ Anthony D. Smith, "When is a Nation?", pp. 10-11.

ถึงแม้ว่าการเดินทางของผู้ค้าคนควบสมุทรจะโดยเฉพาะทางทะเล เป็นสิ่งสำคัญ แต่ค้าบุญธรรมลัทธิอยู่กับสองมหาสมุทรคือแปซิฟิก และมหาสมุทรอินเดีย การค้าการเดินทางในมหาสมุทรอินเดียนั้นไม่ได้จำกัดอยู่ แค่ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น เพราะเส้นทางการค้าของ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังเชื่อมโยงกับการค้าในแอฟริกาตะวันออกด้วยโดย เฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผ่านพื้นที่อาหรับ โดยพื้นที่ที่ทำมาหากินอยู่ในมหาสมุทร แห่งนี้มีความหลากหลาย เช่น อิว เป็นต้น นอกจากนั้นนับตั้งแต่ศตวรรษที่ สิบเจ็ดเป็นต้นมาผู้ค้าชาวฝั่งแอฟริกาตะวันออกอย่างพวกบันตู (Bantu) ก็ มีบทบาทในการทำการค้าทางทะเลกับเอเชียใต้และค้าสมุทรอาหรับ เช่น การ ค้าทางช้างที่นำมาเป็นเครื่องประดับของเจ้าสาวในอินเดีย เป็นต้น นอกจากนั้น พื้นที่ค้าจีนเองก็มีบทบาทสำคัญในการค้าแบบนี้ซึ่งก็หมายความว่าแอฟริกาเชื่อม ต่อโดยตรงกับทะเลเลเซนใต้ เกาะอย่างเซนซีบาร์ (Zanzibar) เกาะเพ็มบ้า (Pemba) เป็นเกาะสำคัญของเส้นทางการค้าระหว่างอาหรับและเอเชียใต้ จากเมืองกัลล (Galle) ในศรีลังกาเชื่อมต่อเข้ากับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น การค้าข่าย หอยเปี้ย (cowry shell) ที่ใช้เป็นเงินตราทางรายพันปี เป็นต้น

ด้วยการค้าที่ขยายตัวไปในดินแดนฝั่งตะวันตกของมหาสมุทรอินเดีย ก็ทำให้ภาษาสวะฮีลี (Swahili) เป็นภาษาหลักของการค้าในดินแดนแถบนี้ ในศตวรรษที่สิบเก้า โดยนี้ยังไม่ต้องพิจารณาการค้าทางทะเลของพวกโปรตุเกสก่อน หน้านี้ พลังของ การค้าระหว่างแอฟริกาและอาหรับก็นำไปสู่การเปลี่ยนศาสนา เป็นอิสลาม การค้าหรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจและศาสนาอิสลามจึงเป็นสิ่งที่แยก ขาดออกจากกันได้ยาก ถ้าจะกล่าวอย่างง่ายๆ ก็คือการค้าในมหาสมุทรอินเดีย ทั้งสองฝ่ายฝั่งก็คือเอเชียและแอฟริกา ผู้คนที่เป็นมุสลิมจากอาหรับจนถึงเอเชีย ให้โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกที่เดินทางเพื่อการค้านั้นก็ไม่ได้จำกัดตัวเองกับดินแดน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น แต่ยังสามารถที่จะเชื่อมโยงเข้ากับดินแดนอื่นๆ ให้โดยเฉพะอย่างยิ่งจากอาหรับเช่น มองด์โกต โมรัน เป็นต้น ในขณะเดียวกัน มาดากัสการ์ (Madagascar) โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมู่เกาะมาศคาเรเนส (Mascarenes) ที่อยู่ทางตะวันออกของมหาสมุทร

พลังของเรือค้า (Dhow) ที่ถึงแม้ว่าจะไม่ใหญ่ใหญ่เท่านักก็เป็นพาหนะ ที่มีความสำคัญมากในการสร้างวัฒนธรรมทางการค้า พลังของเรือค้าในการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝั่งตะวันตกของมหาสมุทรอินเดียแสดงให้เห็นว่าการผูกขาด ทางการค้าในมหาสมุทรแห่งนี้เป็นเรื่องที่ไม่อาจันก็โดยเฉพาะอย่างยิ่งก่อนหน้า จักรวรรดิของคนผิวขาวจะเข้ามารุกรานทำการค้าในมหาสมุทรแห่งนี้ การค้าด้วย เรือค้าสร้างวัฒนธรรมจักรวาลคราทัตน์ (cosmopolitanism) ให้กับมหาสมุทร อินเดีย³⁰ ผลงานของ Ronit Ricci ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของ “จักรวาลคราทัตน์อาหรับ” (Arab Cosmopolis) อันเป็นความคิดที่ได้มาจาก “Sanskrit Cosmopolis” ของ Sheldon Pollock³¹ โดยที่เชื่อมโยงตะวันออกกลางเข้าด้วยกัน การถ่ายทอดผลงานทางด้าน วรรณกรรม *The Book of One Thousand Questions* อันเป็นเรื่องราวดีศักดิ์ ไม่ยอมเมตตาดอนคำตามชาวยิวผู้ที่ในท้ายที่สุดก็เปลี่ยนศาสนาเป็นอิสลาม เรื่องราว จากตะวันออกกลางสู่ดินแดนเอเชียใต้และเดินทางมาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต้องการการแปลทางผ่านที่มากกว่าภาษาใดภาษาหนึ่งนอกเหนือไปจากภาษา หลักหรือภาษากลาง³²

เด่นแบ่งเขตแดนไม่ว่าจะเป็นรัฐประชาธิรัฐกรอบคิดแบบภูมิภาค และภูมิภาคศึกษานั้นเป็นเพียงกรอบที่กำหนดพื้นที่ที่ติดต่อ การกำหนดและ สร้างความเข้าใจภายใต้กรอบดังกล่าวทำให้ขาดการเชื่อมต่อหรือปฏิสัมพันธ์ที่อยู่ นอกเหนือกรอบ กรอบความคิดแบบ “Connected History” ของ Sanjay Subrahmanyam ได้ชี้ให้เห็นว่าพวกผู้เชี่ยวชาญเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นก็จะ ละเลยสายสัมพันธ์กับดินแดนอื่นๆ เช่น Victor Lieberman ไม่ได้ให้ความสำคัญ กับเอเชียใต้ทั้งๆ ที่พม่าเองก็ติดกับเอเชียใต้ เป็นต้น แต่การกล่าวถึงเอเชียใต้ก็

³⁰ Abdul Sheriff, *Dhow Cultures of the Indian Ocean: Cosmopolitanism, Commerce and Islam*, (New York: Columbia University Press, 2010)

³¹ Sheldon Pollock, *The Language of Gods in the World of Men. Sanskrit, Culture, and Power in Premodern India*, (Berkeley: University of California Press, 2006)

³² Ronit Ricci, *Islam Translated: Literature, Conversion and the Arabic Cosmopolis of South and Southeast Asia*, (Chicago: University of Chicago Press, 2011)

อาจจะยังจำกัดมากเกินไป เพราะ Subrahmanyam นั้นเห็นว่า “ยุคสมัยใหม่ตอนต้น” ในยุโรปเอเชียและแอฟริกาเป็นอะไรที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมาก³³ แต่นั้นก็ย่อมเป็นอะไรที่เกินเลยกรอบของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ถึงแม้ว่า Manila Galleon Trade จะสร้างสายสัมพันธ์อันเนื่องแวดล้อมระหว่างอาคาปูลโก (Acapulco) และมาnilา (Manila) จนทำให้ดินแดนลาตินอเมริกาแนบแน่นกับเอเชียตะวันออกทั้งเนื้อและใต้เป็นเวลาหลายร้อยปีก็ตาม การค้าจึงไม่ได้จำกัดอยู่ด้วยการแบ่งอาณาเขตดินแดนด้วยความคิดของความรู้และความเข้าใจแบบสมัยใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตผลของสังคมโลกครั้งที่สอง